พฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดเพชรบูรณ์

Drug Used Behavior Among Elderly Patient with Hypertension in Phetchabun Province.

ชฎากร บุญสิน, อมรศักดิ์ โพธิ์อ่ำ, พุฒิพงศ์ มากมาย
Chadakorn Boonsi, Amornsak Poum, Phutthipong Makmai

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง ประชากรคือ ประชาชนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์เป็นโรคความดันโลหิตสูง จำนวน 1,031 คน ใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของ Daniel ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 260 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเที่ยงได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาช เท่ากับ 0.92 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ใช้สถิติ Pearsons Product Moment Correlation Coefficient

ผลการวิจัยพบว่า

การรับรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูงจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยงของโรคความดันโลหิตสูง (r=0.18, p-value=0.003) การรับรู้ความรุนแรงของโรคความดันโลหิตสูง (r=0.21, p-value=0.001) การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมการใช้ยา (r=0.22, p-value<0.001) การรับรู้อุปสรรคของพฤติกรรมการใช้ยา (r=0.27, p-value<0.001) ตามลำดับ

คำสำคัญ : การรับรู้ด้านสุขภาพ, พฤติกรรมการใช้ยา, ผู้สูงอายุ

Abstracts

This descriptive research study aimed to study health perception associated with drug used behavior among elderly patient with hypertension. Population were 1,031 elderly patients with hypertension in Phetchabun Province, which be diagnosed hypertension from medical doctor, and sample size calculating used Daniel formula for 260 cases, systematic random sampling was determine. Data collected by questionnaire which are used to examine content validity and reliability test by coefficient Cronbach's alpha about 0.92. An association analysis used Pearson Product Moment Correlation Coefficient. The result showed that health perception associated with drug used behavior among elderly patient with hypertension in Phetchabun Province with statistic significant including; perceived of risk (r=0.18, p-value=0.003), perceived severity (r=0.21, p-value=0.001), perceived benefit (r=0.22, p-value<0.001), perceived barrier (r=0.27, p-value<0.001), respectively.

Keywords: Health perception, Drug Used Behavior, Elderly

บทนำ

องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าในช่วงปี 2001-2100 เป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกิน 10% หรือมีอายุ 65 ปีขึ้นไป เกิน 7% ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็น 20% และอายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มเป็น 14% (World Health Organization, 2009)

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงของอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้ทราบระดับพฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงและปัจจัยการรับรู้ด้านสุขภาพเพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ตัวของผู้ป่วย ผู้ดูแล กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีส่วนร่วมในการหาแนวทางในการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนขึ้น อันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงได้รับการดูแลที่ตรงตามปัญหาและความต้องการโดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research Study) ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน มิถุนายน-ธันวาคม พ.ศ.2561

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรคือ ประชาชนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์เป็นโรคความดันโลหิตสูง จำนวน 1,031 คน กำหนดเกณฑ์การคัดเข้า ได้แก่ ผู้ที่มีรายชื่อขึ้นทะเบียนการรักษาอยู่ในฐานข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีงบประมาณ 2560 สามารถคุมระดับความดันโลหิตได้ และสามารถอ่านเข้าใจภาษาไทยและสามารถกรอกแบบสอบถามด้วยตนเองได้ กำหนดเกณฑ์การคัดออก ได้แก่ ผู้ที่ไม่สมัครใจตอบแบบสอบถามและเจ็บป่วยในช่วงเก็บข้อมูลจนไม่สามารถให้ข้อมูลได้

กลุ่มตัวอย่าง คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณที่ทราบประชากรแน่นอนของ Daniel (2010) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ค่าความคลาดเคลื่อนสามารถยอมรับได้ เท่ากับ 0.05 คำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 260 คน

การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) เพื่อเลือกรายชื่อของผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงเป็นตัวแทนในการเก็บข้อมูล โดยนำรายชื่อจากทะเบียนการรักษามาเรียงลำดับรายชื่อตามตัวอักษร ก ถึง ฮ แล้วคำนวณค่าระยะห่างของการสุ่มเท่ากับ 2 หลังจากนั้นเริ่มสุ่มหยิบรายชื่อกลุ่มตัวอย่างคนแรก แล้วหยิบรายชื่อกลุ่มตัวอย่างลำดับถัดไปโดยเว้นระยะห่างของรายชื่อเท่ากับ 2 สุ่มหยิบรายชื่อกลุ่มตัวอย่างไปจนครบจำนวน 260 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของ อสม.

ส่วนที่ 2 การรับรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย การรับรู้โอกาสเสี่ยงของโรคความดันโลหิตสูง การรับรู้ความรุนแรงของโรคความดันโลหิตสูง การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมการใช้ยา การรับรู้อุปสรรคของพฤติกรรมการใช้ยา ข้อคำตอบมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่าตามระดับความคิดเห็น 5 ระดับคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เกณฑ์การแปลผลตามแนวคิดของเบสท์ (Best John W, 1997) แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ความคิดเห็นระดับสูง คะแนนระหว่าง 3.67–5.00 ระดับปานกลาง คะแนนระหว่าง 2.34–3.66 และระดับต่ำ คะแนนระหว่าง 1.00–2.33

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง ประกอบด้วย การรับประทานยาถูกต้องตามหลักการ การเก็บรักษายา การป้องกันอันตรายจากการใช้ยา ข้อคำตอบมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคือ ปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เกณฑ์การแปลผลตามแนวคิดของเบสท์ (Best John W, 1997) แบ่งเป็น 3 ระดับคือ การปฏิบัติระดับสูง คะแนนระหว่าง 3.67–5.00 ระดับปานกลาง คะแนนระหว่าง 2.34–3.66 และระดับต่ำ คะแนนระหว่าง 1.00–2.33

แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้ที่มีคุณสมบัติเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1997) เท่ากับ 0.92

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล การรับรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าพิสัย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) โดยก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงแบบโค้งปกติ และตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (60.80%) มีอายุระหว่าง 64-70 ปี (38.80 %) ($\bar{X}$=66.43, S.D.=5.32, Max=70, Min=67) มีสถานภาพสมรสคู่/แต่งงาน/อยู่ด้วยกัน (59.60%) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (46.90%) มีเพียงร้อยละ 10.80 ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว อยู่ระหว่าง 5,000-20,000 บาทต่อเดือน (46.90%) ($\bar{X}$=11,995.11, S.D.=11,872.89, Max=100,000, Min=600) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-5 คน (63.50%) มีระยะเวลาป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง ระหว่าง 5-10 ปี (45%) มีผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงมากกว่า 10 ปีขึ้นไป (20.80%) ($\bar{X}$=7.30, S.D.= 3.84, Max=20, Min=1)

พฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง ประกอบด้วย การรับประทานยาถูกต้องตามหลักการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=2.44, S.D.=0.49) การเก็บรักษายาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=2.42, S.D.=0.52) การป้องกันอันตรายจากการใช้ยาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=2.41, S.D.=0.60) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

การรับรู้ด้านสุขภาพ ในภาพรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง (73.50%) ($\bar{X}$=2.73, S.D.=0.44) เมื่อพิจารณาการรับรู้ด้านสุขภาพจำแนกรายด้าน พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงของโรคความดันโลหิตสูงอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$=2.86, S.D.=0.39) การรับรู้ความรุนแรงโรคความดันโลหิตสูงอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$=2.82, S.D.=0.41) การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมการใช้ยาอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$=2.83, S.D.=0.38) การรับรู้อุปสรรคของพฤติกรรมการใช้ยาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=2.26, S.D.=0.51)

การรับรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูงจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (r=0.35, p-value=0.003) เมื่อพิจารณาการรับรู้ด้านสุขภาพจำแนกรายด้านที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูงจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยงของโรคความดันโลหิตสูง (r=0.18, p-value=0.003) การรับรู้ความรุนแรงของโรคความดันโลหิตสูง (r=0.21, p-value=0.001) การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมการใช้ยา (r=0.22, p-value<0.001) การรับรู้อุปสรรคของพฤติกรรมการใช้ยา (r=0.27, p-value<0.001)

ข้อเสนอแนะ

พฤติกรรมการใช้ยาในผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ควรให้การวางแผนสนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุ ให้ครอบคลุมแบบองค์รวม พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการปฏิบัติงานเพื่อการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนให้ครบทุกด้าน และควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแผนงาน โครงการของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดีในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุต่อไป